

zdaj nad celim gospodarstvom vlada, da se kmetovanje nikoli samo od sebe, ampak skoz napredek obrtniškega življenja razvija, resnična. Slovensko ljudstvo tedaj in pravica tirja in prva naloga deželne odbora je, da Slovencem pred vsim drugim za slovensko kmetijsko in realno šolo skrbi, in to naj bolj v starozgodovinskem mestu Ptuj, na sredi velikega polja, v pričo rodovitnih slovenskih gor, da kakor najprej veliko krivico dobro stori, ktera je nam Slovencem tako dolgo škodila, da se pomaknemo naprej za drugimi izobraženimi narodi in si premožnost, bogastvo zagotovimo, edini porok više omike in svobode.

Bodislav.

Začetek jugoslavjanske akademije.

Dne 28./16. julija je glavni zbor jugoslova nske akademije.

Pripravlja se k temu slavnemu dnevu jugoslavjanskega duha in rodoljubja, mislimo veselo dolžnost izpolniti, ako razložimo avstrijskim Slavanom, kako se je ta akademija začela, ker smo globoko prepričani, da se bode celi slavjanski svet vstanovljenju tega zavoda jako veselil.

Rojstni dan jugoslavjanske akademije je 10. december 1860. Tega dne namreč se je n. v. odpis na bana Sokčevića od 5. dec. 1860 v banalskem zboru oznanil, s katerim se je 1. hrvaško-srbski jezik kot diplomatičen za celo javno življenje v trojneodini kraljevini spet vpeljal. 2. vstanovljenje posebne dvorne kancelije v Beču za vse politične, sodniške in naučne posle naznanilo. 3. oživiljenje komitatov in imenovanje nadžupanov obljubilo in 4. se zapovedalo, da tudi Dalmacija svoje zastopnike v ravno zbrani banalski zbor pošlje, da bi se sporazumeli z drugimi člani tega zbora zaradi zedinjenja dežele s sorodnimi kraljevinama.

Na ta n. v. odpis, ki je naznanil politično spreobrnjenje trojedine kraljevine izročijo svetli previsokovredni škof Strossmayer banu list, ki se sme vstanovavni list jugoslavjanske akademije imenovati in se v kratkem takole glasi: „Narodno slovo naj več pripomore k napredovanju ljudstva; da bi to zamoglo, mora celi narod delati. To so sprevideli vsi izobraženi narodi starih in novih časov. Stvarili so si tedaj slovo, s ktrerega pripomočjo so desegli ono visokost izobraženosti, ktero prejšnji in sedajni svet občuduje. O enakem namenu delajo tudi naj izvrstni sinovi jugoslavjanstva že iz davnega in njih delanje je z združenjem hrvaškega in srbskega slova lep sad obrodilo. Pa zraven tega že združenega hrvaško-srbskega slova še obstojite dve posebni jugoslavjanski slovitvi, slovenska namreč in bugarska. Celo jugoslavjanstvo pa vroče želi, skupno slovo si pridobiti.

Da se vresniči ta občen namen, je treba, da imajo vse duševno in materialne moči, ktere v jugoslavjanstvu na isti cilj merijo, sredino. Takšna sredina bi bila akademija, v kteri bi se naj imenitnejši glave Hrvatov, Srbov, Slovencev in Bulgarov zedinile in se posvetovala, kako bi se dala jugoslavjanska slovitva združiti. Takšen zavod (institut) pa potrebuje velike denarne pripomoči. Za temelj te jugoslavjanske akademije položim hitro 50.000 fl. in prosim v enem vse premožniše prijatelje jugoslavjanskega slova, na akademijo ne pozabiti, kakor jo tudi posebno priporočam našemu prihodnjemu deželnemu zboru. Pred vsem želim, da bi se odbor osnoval, ki bi brž ko brž pravila (statute) tega omenjenega učenega društva napravil. Organizem v obče naj bo, kakoršnega imajo druge akademije, vendar opomnim, da mora jugosl. akademija čisto znanstven značaj obdržati in razširjanje za ljudsko omiko namenjenih knjig se naj prepušča društvu, ki bo skoro se osnovalo. Konečno želim, da bi odbor akademijni sredstva poiskal, po kterih bi se k združenju vseh moči hrvatska matica in zagrebsko zgodovinarsko in arheologično društvo s jugoslavjansko akademijo zedinilo.

Na to zadoni veseli nenehajoči klik banalnega zbora in ta sklone, „naj se k večnemu spominu, kak dolgo slavski narod živi, to velikodušno rodoljubno djanje svetlega previsokovrednega škofa Djakovskega v zapisnik zapiše, in prihodnjemu deželnemu zboru trojedine kraljevine naroči, da v rečeh jugosl. akademije po želji blagodarilnega vstanovnika nadalje postopa.“

Na podlago ravno rečenega sklepa hrvatske banalne konferencije leta 1860 izvoli zagrebački deželni zbor leta

1861 v 9. seji dne 28. aprila dva odbora, enega, da napravi pravila jugosl. akademije, drugega pa, da sprejme jugosl. akademiji darovane denarje in z njimi primerno ravna. Ta zadnji odbor je že prve dni svojega delovanja velik vspeh imel. Podpisalo je za jugosl. akademijo hitro; mesto Zagreb 10.000 fl., grof Jul. Janković 100.000 fl., kardinal Haulik 10.000 fl., srenja Dugoselo 5000 fl., svobodno mesto Koprivnica 1000 fl., grof Juri Jelačić 1000 fl., ban Sokčević 1000 fl., baron Vranicany 10.000 fl., baron Ožegović 5000 fl., baron Prandau 10.000 fl. itd. itd.

V sled vseh teh prineskov je narastlo premoženje jugosl. akademije do današnjega dneva na več ko 300.000 fl., h kteremu celemu znesku je vladika Strossmayer sam pripomogel z blizo 70.000 goldinarji; s tega sledi, da je jugosl. mecen s tem svojim činom „naj večega Ogra“ Szechenyi-a daleč prekosil, kteri je „ogrski akademiji“ svoje dni 50.000 fl. daroval. Škof Strossmayer si je s tem stvarjavnim začetkom spominek „aere perennius“ v kulturni zgodovini jugoslavjanstva postavil.

To jugoslavjansko akademijo so svetli cesar potrdili 7. marce 1863; nje pravila pa še le tekoče leto. 28./16. t. m. tedaj se bode venčal jugosl. duh s prvim občnim zborom jugosl. akademije za znanstvenosti in umetnosti.

(Zukunft.)

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo.

(Dalje.)

Št. 16. Jalovec zeleni, se tudi krhlikovec, rebola, vrbika hrustec, nemško, grüner Kanigl, grüner Kracher, Schmalztraube, lat. virgilia serotina imenuje.

Trs srednji; rožje rdečkasto rjavo, pikasto, s debelimi bunkicami, 3 — 4 palce vsaksebi. Listje podolgasto, svetlo, srednje narezano, ravno, špičasto zobčasto; veruge stranske malo razširjene, peteljna skoraj celo zaprta; močna petlja 3 palce dolga, proti solcu rdeča.

Grozd mal, gost, enojen; recelj kratek.

Jalovec se najde v Slovenskih in nemških vinogradih po Šturskem posamezno nasajen, v cvetu je celo občutljiv in se hitro posmudi, tako da komaj polovico jagod obdrži, daje sicer odviše sladko pa neobstoječe vino, ktero se naj kmalu porabi ali s drugim zmeša, drugače je prazno siratkasto, in ker tedaj ni za vino, ne za zobjanje, ga zatirajmo, in zavolj nerodovitnosti pa se prav imenuje jalovec.

Št. 17. Jalovec beli, weisser Kanigl, Ungeschickte, lat. Eugenia albidia.

Trs srednji; rožje beložolto, z velikimi, volnatimi okami, Listje 8 palcev veliko, tenko, malo narezano; veruge, stranske nekaj razširjene, peteljna večidel zaprta; listje se od prejšnjega naj bolj loči, ker so cape na vse strani zvite, kodrave, in rob nazaj zavrt, zato se lahko pozna.

Doma je na Ogrskem, posebno pri Požunu, za nas nima vrednosti, ker se mrza boji, in je nerodovit, pa še gnije rad.

Št. 18. Pomorančar žolti, weisse Orangentraube, Trs prtljast; rožje šibko, kostanjevo.

Listje malo, okroglo, kakor pri žlahnini, kratko, kakor s 3. capami, ali na eni strani globokeje narezano, topo in kratkozobčasto; veruge stranske neenako razširjene, pri petlji tesne, potem na koncu odprte. Grozd mal, gost, enojen, klešću podoban, recelj srednji.

Nova, izvrstna, prav rodovitna trta, grozdje posebno za zobjanje, ker so jagode sočne, nenavadno prijetno sladke, prav zrele po pomorančnem cvetu dišavno okusne, le škoda, da grozd in jagode niso debelejšje.

Vinograd dobro kopati, je pol gnojiti.

Leta 1864 sem pušo, kmetijo prav soljeno kupil. Na ti je bila mala krpa vinograda, po domače: dajnsčak-domščak imenovan, jako zapuščen in zanemarjen, k temu še veliko slabih plitvo rastočih trt prav visokih. Iz sedem majbnih grabie dam le dve narediti; k čemu nek toliko praznega prostora? Že leta 1865 v jeseni in skoro skozi celo zimo dajam rovat in delati v ti krpi. Boljših plemen zavkažem vse trte pogrobati prav globoko z dobro podlago; vejnikom, zemljo in gnojem, kolikor je le mogoče bilo, ostale trte pa nisoko rezati, dobro okopati in povrhnje zemlje pristrigati. Kar je pa bilo obsojene trte za izruti, na rod rezati; toda spomla-

danski mraz je storil, da se je grozdje skoro vse osipalo in po preobilnem dežju zgnjilo, akoprem trta ni pozebla, kar me je vtrdilo, da vtegne prihodnji nov vinograd dober biti. Prazne prostore so z rivčekom, s sajenkami, mušico, klešcem itd. zasadili, kolikor se je dalo.

O ti priložnosti še dostavim sledeče, kar se tiče zasajevanja. Ko se jame iskopljejo za sajenke s koreninami in se v jame naj prvo vejnik polaga, deva, se mora na vejnik precej 3 do 4 palcev naj manj dobre zemlje nametati in na to sajenko postaviti s prikrajšanimi koreninami do 4 palcev, a ne potisniti konec sajenke do vejnika — sicer ne more rasti, ker v vejniku še surovem ne najde nobene moči, dokler ne strohni, in potem se naj dobro potlači z zemljo sajenka in jama napolni. Dobro okopana trta je lani tako lepo rožje, mladike pognala, da sem še skoraj vse ostale dobre trte pogrobatl zamogel.

Na tak način se vsako leto več in več prideljuje, kar se ne bi doseglo, ako bi bil dal vso krpo prekopati trto izruti, in potlej s ključi, sajenkami ali vlačencami redoma zasajevati. Kar se tiče rajd, ima svoje dobro, da se ložej obdeljuje, pregleduje itd. pa tudi še več sitnega posebno, kadar kopači ne gledajo na rajde, ampak en trto sem, drugi svojo tam nagne in potisne, in tako brž rajde popačijo in pokazijo. Tudi je tako v rajdah zasajeni vinograd vsako 50. leto naj manj ves pregrobatl, ako še je le les za to; rivček pa še veliko pred. Zato se jaz za rajde mnogo ne brigam, tem več pa za dobre rodovitne trte, krepko obdelovanje in gnojenje. Letos se že nadjam naj manj 3 do 4 polnjakov vina na oni krpi, bleku pridelati. Tudi vmes zasajeni re ni revček je nekteri že prav ploden in s kavrnki obložen. Naj mili Bog dopusti, da v lepem vremenu grozdje ocvete in nas toče nesrečne obvarje, bomo vsi vinorejci z letošnjimi pridelki prav veseli in zadovoljni. Izabelo sem že videl 12. maja evesti.

Jančar.

Dopisi.

Iz Maribora. V saboto 20. t. m. so imeli četrtolci tukajšne gimazije izpit iz štajerske zgodovine. Pavabljeni so bili k izpitu tudi v Mariboru bivajoči deželni poslanci, kateri so bili zadovoljni z napredovanjem učencev v domači zgodovini. — V nedeljo 21. t. m. je položil denarničar tukajšne čitavnice polletni račun, iz kterega se je pokazalo, da je čitavnica tudi v tem polletu nekoliko goldinarjev prihranila, tako, da ima zdaj nekoliko več, ko 700 gold. gotovega premoženja.

22. julija je prišla bula ali pismo papeževo, z kterim je imenovan častiti gosp. dr. Lovro Vogrin za stolnega prošta Lovodske škofije in že 23. t. m. je bil mnogočastiti gospod v to novo čast slovesno vpeljan.

23. t. m. je bilo tukaj v mašnike posvečeno 35 bogoslovcev in sicer 13 iz Lovodske, 22 pa iz Sekovske škofije, med zadnjimi je bilo 5 redovnih.

Od sv. Križa blizo Maribora. Dragi „Sloven. Gospodar.“ Moram ki iz naših planin žalostno novico oznaniti. Preteklo sredo 10. t. m. pred poldnom je strašni ogenj hišni hram in blev Kašpara Jamnik-a kmeta na Slemenu štv. 97. vpepelil. Kedar se je kruh pekel, se je peč podrla in švigajoči plamen je leseno hišo in slamnato streho na mah popadel in vgonobil. 6. otrok z očetom in materjo je brez strehe v siromaštvu.

Novičar.

Državni zbor.

Dne 13. t. m. je denarstveni minister baron Becke razlagal stanje avstrijskega denarja in dolga. To razlaganje se ob enem izroči tudi ogerskemu ministerstvu, da pride v roke zbornikom ogerskega državnega zbora in deputaciji, ki ima cis- in translajtanske skupne zadeve razpravljati. Razlaganje pa ima ta namen, da se dozdajno gospodarstvo in one nprave potrdijo, ki so se zgodile brez državnega zbora, in posebno kar se dolga tiče, da se deputaciji lahko porazumete in izračunite, koliko pride na ogersko in koliko na cislajtansko polovino. Od leta 1860 — 1865 je novega dolga narastlo, tako da je za l. 1865 manjkalo 104,378.000 gld. Najelo se je zato 90 milionov v srebru, kajti ni bilo druge volitve kakor posojilo ali bankrot. Najelo se je pod prav neugodnimi pogoji, kajti če je državina moč in ustavnost zmajana, pravi minister, je mogoče le po viši ceni posojila

dobiti in pomankljivo varnost glavnica dostavljajo le povišane obresti in enaka dražila upnikov. Državni zbor leta 1865 je sicer hibe in rane državnega gospodarstva odkril pa jih ni zvratil. Vendar je posojilo začasno pomagalo, banki so se obroki lahko izplačevali, in azižo je skoro minolo. Za leto 1866 je manjkalo 40 milionov, k temu še pristopi londonska kriza in vojska, nastali so izredni stroški. Naj bolj je kazalo tiskati državni papir. Po vojski je treba bilo vojno odškodbo platiti, na to so posodili družniki, jim se še zdaj dolguje 14 milionov in ta ostanek je že oskrbljen. Po Praskem miru se je imelo tiskanje državnih not v red spraviti in ob enem tudi pomagati državljanom, ki so škodo trpeli v vojski in na Ogorskem po mrazu. To se je zgodilo s postavo dne 25. avg. 1866, našla so se pota, da se je tim tirjavam zadostilo. Za leto 1867 zmanjuje 77 milionov in ti so tudi že oskrbljeni po izrednih dohodkih. Na banko dolguje država 80 milionov. V vsem skupaj ima država 3046 milionov državnega dolga, 127 milionov obresti, 24 milionov poplačevavnic ali amortisacij, papirni denar, in kroničen deficit, t. j. kar vsako leto zmanjka.

Na to govori minister blizo takole: Ni treba te žalostne podobe še žalostnejše izslikati, vsaj že hočejo prevladati naj gorše misli, ampak prašam se, je li upanje, da izklobacamo iz tega žalostnega stanja s častjo? Po mojem živem prepričanju, je upanje. In minister stavi svoje upanje na poravnavo s Ogorskim. A ostajajo še državni troški. Sedajni troški za upravo, za vojaške, za državni dolg, se komaj zmorejo ali se ne zmorejo. Štedeti ali šparati je premalo, premalo zda, treba bo misliti na druge pomočke. Prašam tukaj, je-li se dozda kaj rabila korist obče priznane samouprave? Smo-li nehali na Avstrijskem mnogo-vladiti, to je, z mnogimi uradniki vladati in o vseh potrebnih in nepotrebnih rečeh vladati? Je se li ljudstvo odvadilo za vsako malenkost prositi državne pomoči?

Davki in dače se ne morejo povišati, kajti so že tako napete, da ne tečejo več od dohodkov, ampak že od glavnice, in z večimi davki bi se ne doseglo druga, kakor več zaostankov. Al kaj se je dozda zgodilo za pravično razmerjenje davkov od premoženja, za potrebno popravo obrtniške in dohodninske dače, za vse posredne davke, kaj za umetno gospodarstvo monopolov ali samotrštva državnega imetka? Kako tuji še si te nasproti gospodarstvu narodnega in državnega blaga. In kaj se je zgodilo, da bi se povzdignolo narodno gospodarstvo v ljudskih in djanskih šolah, da se vzbudi delo in štedenje, da se oživlja družbovanje? Vse to in enako se pričakuje od Avstrijskega preropenja, ki po tolikih skušnjah in po takih silnih bojih ima dati državi v miru na vse strani poboljšek in novo moč.

To razlaganje denarstvenega ministra se izroči denarstvenemu odseku.

Za novo kazensko postavo so se prejela do zdaj ta le načela: 1. hudodelni čini se razdelijo v dve vrsti namreč: v hudodelstva in v pregreške. Dozdaj je bila še tretja vrsta: prestopok. 2. Smrtna kazen, ki jo je odbor predložil odstraniti, se pusti z 79 glasi proti 56, za njo so glasovali tudi Slovenci. 3. Postavijo se sramotne in nesramotne kazni. 4. Posamni zapor. 5. Pogojni odpust kaznjencev. Ob enem je 19. t. m. minister pravosodja Hye podnesel vladino novelo h kazenski postavi, ki ima v načelu te le prenarredbe: 1. tepenje se odpravi, 2. vkovanje v železje se odstrani, 3. razdelitev sramotnih in nesramotnih kazni in odjemanje državlanske časti na 10 let.

Dne 18. je bila v državnem zboru vroča borba o tem, jeli bi se postavilo novo cislajtansko ministerstvo. Odsek za denarstvene zadeve je namreč predložil, naj se napravi adresa do cesarja in se prosi za deželno, t. j. cislajtansko ministerstvo, da imajo tudi cislajtanske dežele svoje ministerstvo, kakor je imajo Ogri. Proti temu so ostro govorili Greuter, Svetec in Toman. Svetec kaže, da bi se s tim cislajtanskim ministerstvom dualizmu krona postavila, tam vladajo Madžari, tukaj bi po svojem iz nemške večine stvorjenem ministerstvu vladali Nemci in kaže na nasledke, kaj se zgodi; kaj se godi n. p. Hrvaškem: Banska vlada čestita je odstranjena, kaznujejo se moži brez sodnije in sodnikov, ljudstvo se podbada in moti s krivimi obeti, da ne bo več velikih dač plačevalo i. t. d. Kam to pelje? Jaz mislim tje, pravi govornik, kder smo bili v začetku l. 1848, in bojim se, da država in ljudstva takrat ne bi imeli moči take nevarnosti premagati. In odkod bi Nemci imeli pravico vladati nad drugimi narodi? Zarad višje izobraženosti? Kaj bi rekli Nemci, ko bi pred